

UNIVERSUL LITERAR

ȘT. DIMITRESCU : ȚIGANCI DIN DOBROGEA (Salonul Oficial)

An. XLIII, Nr. 24
12 Iunie 1927.

Lei 5

Povestea voivodului mrejer

MOARTEA VENIA DIN STEPA

Când soarele 'n amurguri murea cu'n țipăt roșu,
Când umbrele albastre se dălungeau pe văi,
Cobeau în turnuri albe 'n cetate cucuvăi,
Infiorând de moarte și suflete și văi.

Din noaptea neagră spaima fîntea cu lilieci
Când duhurile rele cutreceau poteci,
Pornind cu chipuri hăde din țarina de veci.

Se'ncruciau prin aer ostări din guri de clopote,
Și tremurau hotare de strigăte și tropote,
Pe cai țărcași tătarii se năpusteau cu ropote,

Țășneau sirepii negri cu sânge pe zăbale,
Ducând pe ei strigoi, fășneau șuvoale roșii
Din piepturi desfundate sub argintate zale.

Și gemete de moarte se destrămau târziu,
Sub luna albă, plînsă, cu cearcăn vioriu
Și gemete de moarte o sfășiau târziu.

STOLURI

Vin în stoluri verzi
Vin lăcuste verzi
Cad lăcuste verzi
Peste văi de aur
Plînge câmpul, moare câmpul
Plînge țara, moare țara,
Geme sufletul pădurii
Prin văzduh...
Cruci cernite trec vulturii,
Se ascunde'n munți oierul
Că-l gonește ienicerul
Și pe lume cade cerul
Satele sunt roșii,
Nopțile sunt roșii,
Creastă de balaur flacărele roșii.

Și sub flămuri verzi,
Vin turbane verzi,
Iatagane albe ca fulgere albe,
Și din cerul de catran,
Luna galbenă de teamă,
A căzut la Sfântu'n poală ca un ban.
Și-a adus o altă lună,
Semilună
Un sultan.

FUGA PRIN MUNȚI

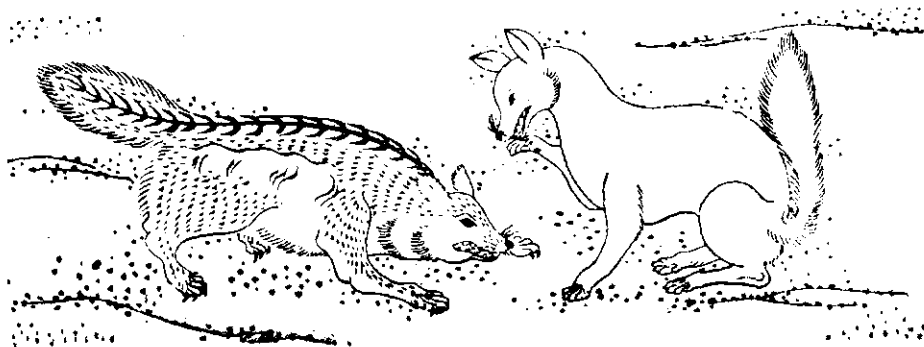
Fugarul de nea înspumat își poartă voivodul,
Spre munții prin cari în vremi de prigoană,
Fugiră strămoșii,
Alături de ciutele roșii.

Fugaru-i o stihie albă ce-alcargă pe văi,
Și văile'n urmă rămân când dau de urcuș,
Acuma prin negrul brădet își flutură albul de spumă
Și trece pripit pescăruș,
Prin râul ce-și svârcole trupul prin vadul de humă,

Și drumul se face potică pe râpi spânzurată,
Fugarul rămâne departe nechiază prelung,
Se duce voivodul și 'n urmă nu cată,
Chemările triste din vale
Ca sulii izbite prin zale, în suflet împung.

Și peste cejoase prăpăstii din stâncă în stâncă,
Șar sprintene ciutele roșii ca bulgări de jar,
Infiptă ca cerul în piscuri e-o taină adâncă.
Și cum se târăște voivodul, cu norii pe praguri de stânci,
Gândește ca albele păcle,
Sunt duhuri trimise de Domnul,
Să-i meargă alături pe brânci.

RADU BOUREANU

S. D. E. P. U. N. I. A.

de ION CĂLUGĂRU

III

Trezit din nesimțirea ce sporia sub clopot străveziu, se pomeni posedându-se iar ca totdeauna.

Moartea stăruia încă murmur rece de fântână ascunsă. Intipărită pe memorie, floră de mucegai, difuzată în membrele antonome aromă și nedumerire, lumină așternută peste gusturi și sunete ce se fugăresc. Iși recunosc cabina ca pe un elector ce a fulgerat la un meeting, vociferând prin mulțime. N'am murit? întrebă ca să întrebe ca pomul ce salută fără așteptare răspuns. Fusese plecat de aici, într-o desfoiere de evantalii și palmieri de cridă. Călătorie, după care ți se confiscă memoria la vama văzduhului. Ii plăcu totuși să-și aducă aminte de 7. B. ca de un semn neșters. Inima s'a oprit la un timp statornic, creerii s'au volatilizat în spaima de duhori și înfiorare. A încremenit sub bisturiu, mîmlic ce așteaptă înviere fără retrăire, sub degetul profesorului ce pianota, ircală albime de poamă aleasă. Un simț pur bătea rar, măsurând dimensiuni, înregistrând jocuri de spectre: când el umflat și alții roind mici în juru-i, când viceversa. Bobine de inducție depănu cu repziciune veștile prinse de antene. În câteva ceasuri de apatie, moartea s'a descolit de văluri, s'a arătat în noaptea nopții. Atât se sbat seminții și neamuri ca să înlăture o nălucă! Nimic nu te oprește decât propria-ți sfială! **TOTUL E INGADUIT!** Nici un fruct oprit — nici un gând nu cutează un pas **dincolo!** Într-o clipă sau veac, zarul cade fără răsplată, fără faliment...

Câteva secunde de tremur sub nepăsare: carnea arde în săruri, amară tristețe cuprinde mușchiul ce vrea să umble, alți ochi surprind priveliști de aburi și rouă, altă năucire năucește cea veche, mister se stinge în oglinzi, scânteie în cupe cu bătaie rubinie, orgă profundă și ciripit fumegă pe întinderi. Lumina pălește. Neștiință și știință se confundă, lipsă și plenitudine se întâlnesc în nemișcare. Fără surpriză, fără svon și vrere, te reverși într'un cor înalt de valuri, într'o sminteală de voci. Trece-rea s'a săvârșit: simplă, fără țipăt. A fost sorbit de o buză aprinsă. Atât. Suvenir scump se limpezi apoi, cresc în relief, pe măsură ce se îndepărta de zona unde te plimbi pe căi tăiate în poleială. Deșteptarea l-a înveselit ca o adolescență nouă: va putea comunica o înțelepciune nespūsă, s'aducă cel dintâi pneu din neființă... Doctorița apără în pervazul unei oglinzi. Translucidă, mică. Într'un ev trecut, alaltăeri, eri sau altădată, a iubit-o fără drept și teamă. A sorbit-o ca pe un pahar, s'a încrezut în ea ca în călăuza unei poteci. Ca să nu tacă acum, îi se spovedi:

— Inteleg și eu de ce e bine... O grație m'a uns fiindcă te-am crezut! Credeam că s'a isprăvit: conul existenței se ascute într'un pisc de infecție la maie. Cu reputință să mai vicțniești cu o conștiință lichefiată. Acum? **ȘTIU CUM E MOARTEA!**

— ... așa sunt toți bolnavii, fiecare descoperă ceva...

— ... știu: sunt predestinat să sfredelesc și să rotunjesc misterele, să dau

târcoale climatelor neexplorate, să transmit poporului meu adevăr.

— ... rău mai stăm!..

— „poporul meu petrece și de sus, îl paște un luceafăr negru. De mult m'am gândit la un sens întreg; de mult, am încercat să convertesc pofta în esență. Petrecerea trebuie întregită cu o inimă și un braț întins. Am să curăț, poate, pofta impusă și am să birui satana, am să desvălui taina în care toți să viețuiască ca în vieți trăite dela sine. Am să pilduiesc viu, fără grai. Totul s'a închiric! Papta o măsoară un ceas de buzunar; ființa un termometru!

Există un cuvânt care adună și împacă, descuie simțuri și îndreaptă porniri. Omul poate fi stabilizat la o viteză de mers — urcat pe un platou, unde să se desfășoare după plac. **PRIN MINE VOR TRECE TOATE CAILE!** Etica mea: a instinctului ager; durată: fără sfortare. Actul pornit de unde, straturi străbune de diamant se îmbină cu inteligență vie. Va trebui să fiu ascultat! Iui plătesc polița. **Am adus alfabetul de înțelegere între continente învrăjmășite.** Nimeni nu l-a descifrat deși s'a arătat fieștecărui. Am adus trepeticul binelui. **Binele**, ce comedie! ideea de bine ce glumă! Cât e mit și se pipăie ca un șold! Toate instituțiile filantropice: uzine, școli, spitale, religii veștede mituri. Există un **ADEVĂR**, viu în toate epocile, tănăr în toate inimile. Il afli în solitudine, îl captezi în sentințe și proverbe pentru famelici. Am găsit cecece nu se poate clinti și talmăci în altfel. Trebuie să stai numai, acolo unde stau, să vezi cum văd; un centimentru de oscilație și te-ai îndepărtat cu milenii; ne vom căuta, dar nu ne vom mai regăsi...

— Nu ți s'a spus că nu trebuie să vorbești când sulpură rana? Altădată, am să-ți spun că ești un limbut și spui nerozii: acum te iert...

Yehudy înțelese târziu că n'a fost în-

teles că predica unică a rămas inexprimată. Urieșii sunt ridiculi când se tâmpesc; când acestecă omctiță și devin elocvenți. Să te ferești de încrederea uriașului! Munții nu fată decât șoareci...

Veniră prieteni să-l vadă. Au pălăvrit în jurul buricului tuns. Cincva a spus: — Ce cutră trebuie să fii matala? **Petite canaille**, te-a speriat moartea?! Acela era verde; glumia. Altul a adăugat: (ca să sune tăcerca cuminte) — ți-am adus portocale! Yehudy deveni jovial. Iși aminti că e namilă și răsese forte, pân' să se cutremure catapitesmele capelei. Panică. Se abătea într'un cer de sarmă, se legăna pișcat de roiuri de luceferi. Veniau fără întrerupere prieteni cu soji și alintări de circumstanță, cunoscuți cu incurajări învățate de când învățământul e obligatoriu și s'au desrobot țigani. Intermitent, pacientul îngâna liturghia lăutarilor la chef, liturghia morților. Și musafirii îl compătimiau. Și-și strâmbau politicoș fețele. Era, dealtminteri, fericit ca un crepuscul de arșită, îi păsa puțin de ceilalți. Când a înțeles că n'au să priceapă iotă și e zadarnic să cuvante, s'a distrat: femeilor, să le lipească nasul la sân, să le puie în brațe prunci de scroafă; bărbaților, să le deslipască mustățile, să le strâmbe fețele. Când sosi un prieten scund, îl întrebă de n'a ras cumva un mort. (Plânsese și avea urme de săpun și peri pe mâini)... O văduvă locvace, l-a întreat de nu-i e dor de dragoste. În minte, se întoarseră toate ceasurile de amărăciune, toți anii de căintă, ca la festivalul risipitorului, rușele și vecinii.

Suferința mârșavă, umilința crâncenă au strivit iubirile, au scurs ochii și au tocit mângâierile. Veți spune, fraților, că m'au ciopârțit. Pentru mine, frumuseța molipsită de lepră s'a jigărit, bunătatea pândește clienți la răspântii (ca să-ți venerezze) — despre slintenie prin cărți vechi și necitite se mai scrie...

Perindarea de vizite, pelerinajul cu plocoane de vorbe dulci cu fiere și sfaturi căruante, conțeni în a doua inserare.

C. BACALU : STUDIU

Capodoperile lirice italiene

IV.

CAZONA LUI PETRARCA „CHIARE, FRESCHE E DOLCI ACQUE“.

III.

S'a crezut multă vreme într-o Laura Da Noves soția unui Hugnes de Sade: însă ipoteza n'are nici o bază serioasă de oarece se sprijină exclusiv pe îngâmfarea unui abate De Sade, care, pentru a atribui familiei sale gloria de a fi dat naștere femeii cântate de Petrarca, nu se sfiș să desgroape din mormânt pe o oare care Laura din familia sa, care nu are nici un fel de legătură cu aceea cântată în versuri atât de duioase de poetul **Canzonierului**, și de a-și pune în mormânt o medalie cu chipul ei și al lui Petrarca împreună cu un sonet din **Canzoniere** copiat în litere gotice destul de bine imitate pe o foaie de pergament.

Falsificare naivă care e un document de nesfârșită admirație provocată în Franța pentru Petrarca. Astăzi asiduale cercetări topografice făcute de Flamiant, care, sub escorta **Canzonierului**, s'a dus în mai multe rânduri și n' diferite anotimpuri ale anului în pios pelerinaj în locurile chemate de Petrarca **Transalpina solitudo mea incundissima**; au demonstrat în chip aproape evident ipoteza, că Laura trebuie socotită ca aparținând familiei de Caumont, care în împrejurimile Vauclusei poseda un castel.

Dar aceasta de fapt ne interesează puțin și cercetările lui Flamiant ne privesc mai cu seamă pentru partea care se referă la peisajul din **Canzoniere**, în care sunt sonete care par a face aluzie la fapte reale, ca acela în care un vechi prieten al celor doi îndrăgostiți ne e descris în momentul când oferă doi trandafiri, unul Laurei și altul lui Petrarca, ca și cum ar avea să le arate discret că le cunoaște taina și că încurajează un sentiment bazat pe gânduri atât de curate.

Due vose tresche e colte la Pacadiso
L'altrier, nascendo al di primo di maggio.
Bel dono e d'un amante antiquo e saggio
Tra das minor equalmente devise.

Com si dolce parar e con un riso
Da far innamorar un uom selvaggio
Di sfavillante ed amoroso raggio
All'um e l'altro le'cangiare il viso

— Non vede un simi par d'amanti li Solo
Ducea ridendo e sospirando insieme
E stringendo ambalue valgeasi intores

Costi partia le rose e de parole,
Onde il cor fasso ancor s'allegria e teme
Ah felice eloquenzia, oh lieto giorno!

„Doi trandafiri fragezi și culeși în raiu, mai zăiele trecute născând în prima zi de mai, frumoș dar al unui bătrân și înțelept prieten alor doi mai tineri în în mod egal împărțit. Cu o vorba atât de dulce și cu un surâs ce putea îndrăgosti pe omul cel mai dârș cu o rază fulgerătoare de dragoste, făcu să-și schimbe cu „Joarea feții și umul și altul. „Nu mai vede o astfel de pereche de îndrăgostiți Soarele“, spunea răsând și oftând în acelaș timp, și svrângând pe amândoi se'nțorcea împrejur. Astfel împărtea trandafirii și cuvintele în căt sufletul oboșit încă se bucură și se teme. Vai fericită elocvență, vai veselă zi!

Laura moare, însă din acea clipă începe a trăi o viață mult mai intensă în versurile poetului său. Acest lucru a fost observat în mai multe rânduri: de Guido Persico care într-o zi ne vorbi lui Paolo Savj-Lopez, lui Eugenio Mele și mie despre intenția ce o avea de a scrie un studiu intitulat „Madonne morte“ în care să arate cum femeile iubite de poeți ni se prezintă mult mai vii în versurile lor după ce au murit decât în timpul vieții lor; de Paolo Savj-Lopez care scrisese apoi un articol intitulându-l „Moartea Laurei“, pentru care Guido Persico, care nu protestă pentru însușirea întregului articol, protestă pentru însușirea titlului; s'în sfârșit de Fedele Romani în acel delicios studiu al său asupra **Laurei în visurile lui Petrarca**, care-l puse în evidență ca pe un critic delicat și fin și care rămâne printre cele mai frumoase studii ce s'au scris asupra lui Petrarca.

Ca exemplu al acestei transfigurări a Laurei vom cita sonetul:

Levomi il mio pensier in parte ov'era
Quella ch'io cerco e noa ritrovo in terra:
ivi fra lor che'l terzo cerchio serra
La rividi piu bella e meno altera.

Per man mi prese e disse: — In questa spera
Serai ancor meco se'l desir non erra
P'son colui che il die tanta guerra
E comple'mia glormata incantis sera

Mio ben non cape in intelletto umano
Te solo aspetto e quel che tanto massa
E languoso rimaste il uolo bel vela.

Cicatrici, slove ardeau pe o carne de piatră: — gânduri, gânduri, poate o nedumerire, poate un dor după ceva:

(S. D. E. P. U. N. I. A.)

SANATORIUL DE PURIFICARE UNIVERSALĂ ANIMALĂ...

Jucăușe stingeri ca țipete semnalizate la un pol unde răzbesc căile planetei și rețele încălțate; torige de cerneală, somn rece și răbufnire de călduri...

— Zăt! un nou vis!

Aici se opri, prefăcându-se că doarme

ION CALUGARU

Deh perché tacque ed altangò la mano
Ch'al suon de'detti sè pietasi e casti
Poco innancò ch'io non rucassi in cielo,

„Ma înalța gândirea în acea parte unde se află aceea pe care o cauți și nu o mai găsești pe pământ, Acolo între aceea ce sunt străși în cerul al treilea o revăzui mai frumoasă și mai puțin trufașă.

„Mă luă de mână și-mi spuse: Vei fi încă odată în această sferă cu mine, dacă dorința nu mă înșală. Eu sunt aceea care s'a războit atât cu tine și înalțe de amurg își împlini zăina vieții. Fericea mea nu e înțelegerea de mîntea omenească, rama pe tunc te așteaptă și pe acela ce l-ai iubit atîta și a rămas acolo pe pământ, vâdul meu frumos.

„Vai pentru ce tăcu oare și deschise mîna? „Caci la sunetul unor cuvinte atât de cucernice și curate puțin mai lipsi ca să rămân la cer).

Criticii moderni (Cochin, Cesario, Sicardi) au scos în evidență lipsa de sinceritate a lui Petrarca, care ar fi pus în **Canzoniere** poezii scrise pentru alte femei și ar fi vorbit de Laura ca și cum ar fi în viață mulți ani după moartea ei. Repet: **sinceritatea poetică** n'are nimic a face cu **realitatea istorică**! Cele două lumi sunt deosebite și adesea chiar în opoziție. De altfel cel mai sincer dintre poeți, Dante Alighieri însuși, a pus în **Viața Nonă** poezii scrise pentru alte femei, referindu-se la epoca dragostei sale pentru Beatrice și a spus-o pe deplin: „făcui pentru ea unele mici lucruri în versuri care nu e intenția mea a le scrie aici. „**în fară de unele ce le voi scrie care PAR că sunt în lauda ei**“ (Vita Nuova, cap. V).

Vom răspunde acestor critici că adevărata **lipsă de sinceritate poetică** ar fi consistat în a scrie cu răceală despre Laura sau despre celelalte femei iubite de poet, nu de a fi pus în **Canzoniere** (care e o operă de artă și nu o culegere de documente asupra Laurei de Caumont) și versuri închinare altor femei. Dar moralitatea iesuitică a criticilor e nesfârșită ca providența divină! Inchipuiți-vă că s'a îndrăznit să se reproșeze lui Pontano de a fi scris cuvinte mișcătoare în amintirea soției răposate la sfârșitul operei sale **Eridani**, compusă în cinstea unei alte femei!

O altă învinuire. Sunt sonete în care Petrarca încearcă să considere amorul său vinovat. Dar e latura medievală a caracterului lui Petrarca! Și Petrarca era un om al Evului Mediu! Precursor al Renașterii fără îndocală, dar încă om al Evului Mediu.

E de ajuns a citi primul sonet din **Canzoniere**:

Vei ch'ascoltate in rime sparse il suono
Di quei sospir oadli nudiva'l core
In su' mio primo giovanni errore
Quand'ero la parte altr'uom da quel ch'io sono;

Del vario stile in ch'io piango e ragiono
Fra le vane speranze e'l van dolore
Ove sia chi per prova intende amore
Spero trovar pietà non che perdono.

Ma ben veggior si come al popol fablo
Favola fui gram tempe onde sovente
Di me medesimo meco mi vergogno;

E del mie vanaggiar vergogna è il frutto
E'l pentirsi, e'l coposcer chiaramente
Che quanto piace a'l monde è breve sogno.

„Voi ce ascultați în versuri risipite răsune-tul acelor suspine de care mi se nutrea su-

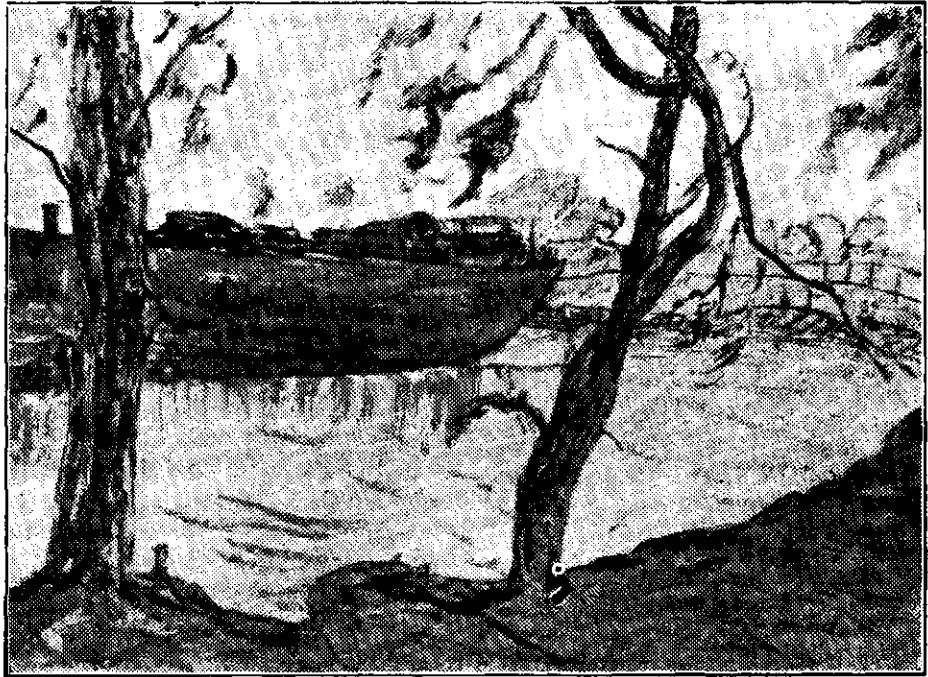
Când, prin intestine durerea aprindea durere, ca un lamăgiu de vechi dată, felinarele. Durerea mușca din ciosvârtă, o simfija ijer cu botul uned de sânge, câine gudurându-se și lingând pulpa, pisicii miăunând ascuțit. Nu mai avea nimic de spus. Inceputul a sfârșit în început. Ar trebui să repete. Aștepta să plece cei ce l-au plictisit și respirația rămasă ca un păinjen's. Respira cu spiritul altora, fluizi vrăjmași. Inghiiția pe domnul care tușeste scurt, pe doamna care a mâncat ceapă și cerul gurii s'a umplut de roșu. Ca să nu fie singur sună. Veni o soră, femeie plăsmuită pentru alcov, rătăcită în pustă. Nu-i spuse nimic și ea înțelese că-i trudit și n'a vrut s'o cheme...

„Ilelul în primii ani de tinerească rătăcire, când în parte eram alt om de cât sunt astăzi; despre stilul variat în care plâng și cuget, între speranțe deșarte și durere zădărnice la cine din experiență știe că e amorul. Întădăduesc a găsi compătimire nu numai eretare. Dar bine văd acum că multă vreme fost-am subiect de vorbă lumii, de care lucru adesea în mine, de mine mi-e rușine. Și de-a mea rătăcire fruct este rușine și remușcarea și recunoașterea vădită că e scurt vis tot cât îți place'n lume“.)

Dar nu numai primul sonet, ci e un grup întreg de sonete mistice, care ne revelă în sufletul poetului Laurei un conflict între amorul lumii și al gloriei pe de o parte și aspirația religioasă către o pace pe care lumea nu o poate da: conflict care nu e numai medieval, dar mai mult și în mod esențial modern. Și la Dante găsim o eroică de conflict interior între credință și filosofie, între dragostea pentru Beatrice și cea pentru Doamna Gentilă, dar e de scurtă durată și dăvă unele încercări eroice și zădărnice (*Due donne in cima della mente mia*) de a împăca cele două amozuri, (încercare care e de altfel dovada și ea a acelei nevoi de viață spirituală unitară și dreaptă care caracterizează sufletul dantesc): conflictul se rezolvă cu întoarcerea la Beatrice în ultimele capitole din *Viața Nouă* și din *Divina Comedie*.

La Petrarca dinoptrivă conflictul durează tot timpul vieții și se sfârșește cu moartea poetului. În Petrarca sunt doi oameni: un Petrarca îndrăgostit de antichitatea clasică care scria scrisori în lăbărate lui Virgiliu și lui Scipio Africanul, un Petrarca scriitor foarte elegant de proză și versuri latine, emul al lui Virgiliu în *Africa* și în *Ecloac*, despretuior al lui Dante pentru latină sa barbară și scolastică, dornic de a învăța limba greacă de la călugărul Varlaam și de la Leonzio Pilato, un Petrarca care se luptă pentru a obține încoronarea pe Capitol, care acceptă bucurios onorurile cu care-l acoperă pe întrecute papi și principii, susceptibil de renume până a se certa cu mulți prieteni ai săi, vășând (cu o concepție politică mult mai națională și mai italiană decât ca a lui Dante) reînvierea Romei și a puterii sale și de aceea aplaudând pe Cola di Rienzi, despretuior al germanilor lui Ludovic Bavarezul, afirmând necesitatea unei miliții naționale ce trebuia să'nlocuiască cetele adunate ale acelor *compagnie di ventura* alcătuite aproape în întregime de străini (elvețieni și germani); un Petrarca utopist de bună seamă și el, dar având o utopie mult mai italiană și națională decât Dante care nu știa să prescindă de la împăratul german și țintea la un împăriu universal guvernât de cei „doi soli“ sau de cele „două spade“ ale Împăratului și a Papei, reprezentant unul al autorității temporale, altul al acelei spirituale. În fața acestui Petrarca clasic, roman și naționalist, se ridică un alt Petrarca, un Petrarca medieval, care se revelă din primul sonet al Canzonierului și în grupul mai sus citat de poezii mistice; un Petrarca veșnic frământat de remușcări, care îndepărtează de la ușa casii sale pe amanta care e totuși mama copiilor săi, care, în mijlocul unei ascensiuni alpine pe muntele *Ventoux*, își aminteste de un pasaj din Sfântul Augustin în care deploră orbirea noastră, a bieților oameni, care căutăm mereu pacea noastră pe

C. BACALU: STUDIU

mări și munți fără a ne da seama că adevărata pace se poate găsi numai în contemplarea divinității: și atunci întrerupe ascensiunea și se coboară la ses cu totul pătruns de grijă și remușcare. un Petrarca în sfârșit care impută lui Boccaccio (la care totuși ținea și de multe ori îl ajuta în sărăcia sa, lăsându-i și dăvă moarte un halat căptușit pentru veghile de studii în timpul iernii) indecența sa, de și protestează când în urma unor astfel de imputări, Boccaccio arse o bună parte din poezile sale de dragoste. Dar nu trebuie să exagerăm. Accesele mistice ale lui Petrarca sunt doar crize trecătoare. Nu exagera nici el și nu tolera ca alții să exagereze, când scrupulele sale de creștin se ciocneau cu concepțiile sale de poet și artist. Nu se gândea (ca prietenul său și cum făcu mai târziu în plin umanism Pico della Mirandola) să nimicească versurile sale, și, când Boccaccio voi să distrugă și *Decameronul* îl dojeni și făcu să renunțe. Cea mai bună parte ce ne rămâne din acest Petrarca mistic și medieval (în întregul obșnuit, care nu e de altfel cel adevărat) e Canzona către Sfânta Fecioară (*Canzone alla Vergine*), una din puținele poezii religioase într'adevăr simțite și spontane ce le are literatura italiană:

Vergine bella, che di sol vestita
Coronata di stelle al Sommo Sole
Piacesti si che'n te sua face ascose;
Amor mi spinge a dir di te parole
Ma non se'ncominciar senza tu'alta,
e di Colui che amando in te si pose,
Invoco lei che ben sempre rispose
Chi la chiamò con fede
Vergine, s'a mercede
Miseria estrema de l'unau cose
Già mat ti volse, al mio prege t'inchina;
Saccorri alla mia guerra
Bench'io sia terra - e tu del ciel regina.

(„Sfântă Fecioară frumoasă înveșmântată în soare încoronată cu stele, care atât ai plăcut supremului izvor de lumină, cât'în tine ascușe strălucirea sa, Amorul mă'ndeamnă a vorbi de Tine, dar nu știu să'ncep fără ajutorul Tău și de Acela care din iubire veni să sădășluiești în Tine. Invoc pe cea care a răspuns

„de-apururi celui ce'n credință o invoacă, „Sfântă fecioară, dacă vre-odată o memorocire „grozavă a oamenilor te mișcă spre îndurare, „apleacă-Te la ruga mea, ajută-mă la lupta „mea deși eu sunt țărănu și Tu regina Cerului“.)

Omi deci, omi nou și vechiu în acelaș timp, ba chiar pentru a fi mai precis, om nou altoit pe un om vechiu. Până și în opera sa latină care ni-l arată mai mult ca orice poet clasic și păgân, până și'n *Africa* poem eronat (întru cât privește construcția epică pentru că de fapt nu se ridică deasupra istoriei versificate), dar foarte elegant în forma care egalează pe cea a lui Virgil, până și'n *Africa* aceste două înfățișări ale sufletului lui Petrarca coexistă una lângă alta, și pe lângă admirația pentru antichitate, vedem câteodată că apare misticismul și dumnezeiasca tristețe creștinească. În *Africa* citim într'adevăr un episod (acela al lui Magone) care e cât s'ar putea dori de modern și care pare că anunță pe Leopardi, deși nu lipsesc precedentele nici în Homer. În acelaș chip cum Glaucus în *Iliada* asemnește cu tristețe neamul omenesc cu foi vestede de toamnă risipite de vânt pe pământ:

„Asemănătoare frunzelor e neamul „omenesc; vântul de toamnă le risipește „la pământ și le reinvie pădurea, înmugurită în primăvară“.

Petrarca face ca Magon, fratele lui Anibal care muri în marea Sardiniei în timpul unei traversări de la Genova la Catargina, să întrezărească la apropierea morții

„o lumină care strălucește'n întunerecul des- „tinului omenesc; în tânguirea sa e o lucire a „aceleiași dureri atât de admirabil interpreta- „tă de arta timpurilor noastre. El ajunge a „spune că unde atâtea alte feluri de animale „trăiesc în pace, numai oamenii se grăbesc la „moarte și, urmăriți de griji dese, de poște ne- „împlinite, se luptă veșnic între ei umplând

Carol Begenau

de IOAN C. BACILA

În timpul Regulamentului Organic se începe organizarea celor două Principate dunărene și în special delimitarea hotarelor între Muntenia și Turcia. Cum această chestiune era foarte delicată, se cerea ingineri topografi ca să facă măsurătoarea cât mai exactă și printre ei a fost și Carol Begenau, care a lucrat intens aducând o contribuție foarte prețioasă la cartografia românească în prima jumătate a secolului trecut.

El și-a făcut cariera militară în principatul Țării Românești dela anul 1838 până în 1866.

În timpul Domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica, este unterofițer și în anul 1838 a fost ridicat la rangul de sublocotenent împreună cu alți unterofițeri nobili ca : Ioan Macovei, Manoil Culoglu și Grigorie Văzureauu.

Peste un an (1839—40) îl găsim „praporic în polcu de cavalerie”, în 1845 este locotenent, iar pentru serviciile aduse i se dă o gratificație de 1600 lei (leafa pe 6 luni) și în 25 Aprilie 1848 a fost înaintat căpitan de Domnitorul Gheorghe Bibescu.

Târziu, peste 12 ani, în 1860 a fost înaintat Maior de Cuza Vodă și în anul 1866, tot în timpul Domnitorului Cuza este pensionar cu 470 lei pe lună.

Ultima fotografie a lui o găsim în 1866 într'un tablou cu Alexandru Cuza și cu toți ofițerii din timpul acela.

În timpul petrecut dealungul Dunării, dela Orșova până la Măcin, pentru delimitarea ostroavelor între Muntenia și Turcia, el a văzut multe localități și atras de frumusețile țării noastre, a găsit timpul necesar să ia schițe, formând mai târziu un album al Dunării.

Pentru aceasta el a căutat să le dea o răspândire cât mai mare voinul să le cunoască și străinii, le tipărește la Berlin astfel că el aduce o contribuție prețioasă la auzul locurilor dela noi.

„Jumea de zgomot și măcel; viața nu dă nici o roada și moartea e lucrul cel mai bun”. (B. ZUMBINI, Studi sul Petrarca, Firenze, Le Monnier, 1895, p. 136).

Astfel am dat o idee și despre Africa și, cu aceste note care sunt ca un preludiviu al poeziei durerii universale (Weltschmerz), a lui De Vigny, Lenau, Leopardi, Petöfi și Eminescu, sfârșim aceste ale noastre note fugare asupra personalității și umanității lui Francesco Petrarca pentru a trece la analiza canzonci: Chiare fresche e dolci acque, pe care am ales-o pentru a exprima și personifica acel „divino Rio che per i versi mormora” („divinul pârâu ce prin versuri murmură”) al liricei petrarchești.

RAMIRO ORTIZ

Albumul a apărut cu titlul următor : **Album der untern Donau — Gegenden. Nach der Natur gezeichnet von Carl Begenau Fürstl. Wallach, Capitain**, Berlin Verlag v. Eigenthum von F. Sala & Cie. Lith. Austr. v. A. Waldou sen. (caracterele albe în relief pe fond gris).

Albumul a fost litografiat de Schwabe; legendele s'au tipărit la J. Wendland și are 12 vederi în cromolitografii. Pe fiecare gravură este scris : **Donau-Gegenden : N. d. N. gez. v. capt. C. Begenau**. Lith. v. Schwabe, Druck v. J. Wendland in Berlin, Verlag v. Eigent, v. F. Sala & Co., in Berlin.

Fiecare gravură are timbrul sec al editorului F. Sala & Co. Kunst-Verlag, Berlin.

Gravurile au mărimea 23×17 cm. și sunt următoarele :

1. Alt-Orșova mit dem Fort Elisabeth, o frumoasă vedere a Dunării cu întăriturile Orșovei și insula Ada Kale.
2. Das Eiserner Thor, Dunărea cu stânci și drumul roman.
3. Kladowa, Vedere generală a orașelului întărit cu ziduri.
4. Turno-Sewerin, Vedere generală și ruinele turnului Sever.

5. Ruinen der Trajaner Brücke bei Turno-Sewerin.

6. Widdin, Vedere generală a orașului fortificat cu ziduri și bastioane (de pe malul românesc). La mal este o șalupă românească cu steagul cu vultur și colorile naționale roșu, galben și albastru.

7. Festung Nikopoli, Vederea cetății Nicopol.

8. Sistowa, Vederea orașului Șiștov.

9. Rüstschuk, Vederea cetății, în fața orașul Giurgiu.

10. Landungsplatz in Giurgewo, Vederea portului Giurgiu.

11. Silistria, Vedere generală a orașului, întăriturile lipsesc.

12. Matschin, Vederea Măcinului, în fund sunt munții.

Afară de aceste gravuri, Carol Begenau a scos tot în acea editură un desen „Dorobanții” (Dorowanden). Ea reprezintă un popas al lor. Doi stau în picioare lângă o cruce de lemn din drumul mare, altul este călare și lângă el un hot cu amândouă mâinile prinse în butuci.

Acest interesant album se găsește la Academia Română într'un singur exemplar, dar în timpul din urmă D-na Cleopatra Colonel Gheorghiu din Brăila, dăruiește Academiei Române (14 Mai 1926) încă 8 stampe din albumul lui Carol Begenau.

IOAN C. BACILA

D. PACIUREA (Premiul național 1927) : „HIMERA”

Salonul Oficial.

TRISTAN BERNARD

Polia de asigurare

Acum câțiva ani s'a petrecut un furt în trenul Lyon-Paris. Pe vremea aceea cazul nu prea a făcut valvă. Furturile în tren nu erau încă la modă și alte evenimente mai însemnate preocupau curiozitatea oamenilor.

Cu toate acestea faptul divers a fost publicat în mai tate ziarele... Baroneasa de H. adormise în compartimentul ei, în care se mai aflau încă doi tineri, căroră nu le dăduse nici o atenție. Ajungând însă în gara Saint-Lazare, baroneasa era singură și geanta ei cu bani și bijuterii dispăruse.

Chiar în ziua în care furtul fusese publicat în ziare casierul societății de asigurare Hermes, se pomeni cu vizita baronesei de H. Aceasta era o femeie tânără și frumoasă care după ce își spusese numele, arătă casierului o poliță de asigurare pe care o contractase cu opt ani mai înainte. Casierul îi făgădui că nu va întâmpina nici o dificultate și că va fi plătită...

— Dar când? Geanta mea nu conținea numai bijuterii ci și o sumă de bani pe cari i-am scos alaltăieri dela bancă, întrucât plec diseară la Nisa.

— Vă vom trimite banii acolo, zise îndatoritor casierul, Vedeți dv., sunt anumite formalități ce trebuie îndeplinite așa că de abia peste o săptămână puteți reintra în posesiunea banilor.

— O săptămână! exclamă baroneasa care păru desnădăjduită. Nu există un mijloc ca să se accelereze formalitățile?

— Vă rog să credeți, doamnă, că ne vom da toate silințele și dacă vom putea câștiga 48 de ore...

— Vai ce plicticos lucru. Nimeni dintre ai mei nu se află acum la Paris... N'ași putea să văd pe director?

— Tocmai e în biroul d-sale. Tot ce pot să fac e să vă însoțesc până la dânsul.

Directorul era un tânăr elegant foarte sever cu subalternii săi dar foarte amabil cu clienții. El ascultă pe vizitatoarea sa și examinează polița. Baroneasa nu adusesse chitanțele primelor, dar casierul afirmă că ratele au fost plătite regulat.

— Ca să vă dovedim bunăvoința societății, zise directorul, vă vom trimite chiar în cursul după amiezii cele patru zeci și cinci de mii de franci...

— Bine, răspuse baroneasa... Am să telefonez atunci portarului ca să deschidă apartamentul meu, deoarece mi-am trimis servitorii la Nisa, așa că am să mă duc acolo să aștept pe trimisul dv..

— Scuzați-mă că vă turbur astfel, zise directorul.

— Nu e nimic, răspuse baroneasa... Aveam câteva vizite de făcut... N'am să fac decât o parte și atâta tot.

— Văd că sunteți cam nemulțumită. Cum am putea să vă cruțăm oare neplăcerea aceasta? Domnule Mingot, urmă el adresându-se casierului, ai în casă cu ce să plătești pe doamna?

Casierul se gândi o clipă.

— Pot da un cec. Doamna va avea timpul să-l încaseze până la două spre zece.

— Dar dacă am trimite la bancă?

— Ași putea trece chiar eu, zise baroneasa.

— O! nu e nevoie. Banca e la doi pași de aci. O să trimitem pe un om al nostru în vreme ce domnul Mingot o să facă o chitanță.

Baroneasa rămăsese singură cu directorul căruia îi povestii furtul. De abia sfârșise cu istorisirea ei că domnul Mingot îi aduse banii și chitanța. Doamna de H. semnă.

— De data asta am să fiu mai atentă, zise ea băgând bancnotele în poșetă.

Pe urmă plecă mulțumind tuturor pentru bunăvoința cu care fusese întâmpinată cererea ei.

— Iată cum trebuie să te porți cu clienții, zise directorul casierului. Gestul acesta amabil este cea mai bună reclamă.

După amiază ziarele de seară publicară amănunte suplimentare cu privire la furtul din trenul Lyon-Paris. Răsfoind întâmplător unul din aceste ziare, casierul societății Hermes avu o tresărire nervoasă. Într'adevăr ziarele relatau că printre obiectele furate baronesei de H. se afla și o poliță de asigurare a societății „Hermes“...

— Ce o mai fi însemnând și asta se întrebă casierul, doamna doară mi-a arătat polița.

O bănuială vagă îl năpădise și se duse repede la directorul său.

— Să nu comunic nimic, răspuse directorul care sări într'o birjă și se duse la baroneasa acasă.

— D-na de H... a plecat?

— Nu! e aici! Biata femeie e bolnavă în pat.

— Dar, parcă a fost în oraș azi dimineață?

— Așa e! Nici nu știu dacă o să poată să vă primească.

Totuși directorul putu s'o vadă și constată cât de mult se schimbase. Îmbătrânise în câteva ore cu cel puțin zece ani și niciuna din trăsăturile ei nu mai reamintea directorului pe încântătoarea vizitatoare cu care stătuse de vorbă cu câteva ore mai înainte.

Societatea nu ridică nici o contestație și plăti din nou suma adevăratei victime. Mi se pare chiar că directorul a plătit din buzunarul său o bună parte a sumei, totuși nu comunică nimănui es-crocheria a cărei victimă fusese.

Mai târziu, se gândea uneori cu melancolie la hoața aceea tânără care nu se mulțumi numai să-și însușească bijuterii, dar mai pusese și pe directorii societăților de asigurare să i le plătească.

— Ori cum, zise el într'o zi casierului, ce ar fi fost dacă stăruiam să-i plătesc banii acasă? Dar mă gândeam la reclama societății, reclamă de care n'am putut măcar să mă folosesc.

Și el socoti că discuția cu pseudo baroneasa îl costase două zeci și cinci de mii de franci, discuție absolut inofensivă și care nu durase de cât un sfert de oră. Se vede însă că nu era filozof, căci altminteri și-ar fi spus că există femei cari costă și mai scump.

Trad. de CONST. A. I. GHICA

MINA BYCK-WEPPER: LA STAVILAR

Floarea lui Sânzien

— Urmare —

GREERUL

Ei, toată taina este că-mi place hoinăritul !...
Tânțare Mărăcine, sunt vagabond, și struna
Mai vrea-mi e pe drumul pe care-l bate luna...
M'a scos din minți, lăcusta...

TANȚARUL

Femeie, de !...

GREERUL

Cum zici !

(Imitând glasul pitigăiat al lăcustei)

— „Hai, greiere, să mergem, ne plictisim aici, —
„om mai vedea în cale țărâni noi, hai dragă —,
— așa-mi spunea lăcusta —

TANȚARUL

„Cum este ea... pribeagă !

LACUSTA (muștrător)

Tânțarule !...

GREERUL

„Și iată... nepoate Mărăcine,
pornirăm după oaste...

TANȚARUL

Dar cheful ?...

GREERUL

Dupa mine !

ca să-l slăvim pe „astăzi” !

TANȚARUL

„Și „măine” ?

GREERUL BATRAN

„Măine”-i ceața !

„Acum”, trecși în „măine” ?

Deci „astăzi”, este viața !

TANȚARUL MARACINE

Cum, greerul aicea ? !...

(Zărind pe lăcustă, alearga în ea !)

Lăcustă ?... Când veniși ?

Cum infantat-ai drumul ?

LACUSTA

Așa... târâș-grăpiși...

(Zăuzet mare de albine. Târâit de greieri în ton minor.
Băzâit jalnic de bondar. Oastea lui Sânzien, întră risipită
Mai târziu, Bărgănele Sfetic, și Sânzien, Furnicile își
clădesc mușuroaie. Albinel, au început să-și împartă pe
floare cămăruțele de ceară ale stupilor. Trântorul s'a
culecat la umbră. Celelalte găze roiesc neliniștite).

ALT FLUTUR NOU (venind de afară)

De-abia v'ajung din urmă... Și ploaia a încetat !...

(Toți, speriați !)

Cum, a plouat ?...

O FURNICA

Știi bine ?...

O FURNICA BATRANA

Vai nouă !... A plouat...

FLUTURUL NOU

Da, a plouat... Din țara aceasta de răzoare,
Cât vezi cu ochii, apa se'ntinde ca o mare...

O ALBINA

O mare !

ALTA

Marea !

ALTA

Marea !

O FURNICA (de pe un mușuroi)

Ce ne vom face acum ?

S'a hotărât surate : Eu mă întorc din drum...

LACUSTA (tânțarului)

Zău, lasă gluma, frate ! Mai mergem mult ?

TANȚARUL MARACINE

Centrebi ?

Curând ne vom întoarce, că ne'ncurcăm în trebi !

LACUSTA

Așa e : vom ajunge la apa fără maluri
Și va cădea tot planul !

TANȚARUL MARACINE

Doar n'om porni prin valuri !...

LACUSTA

Să treci în zbor, nici vorbă... Cum să răzbești cu zborul ?
Inot... Tu știi fânțare să 'noți ?

TANȚARUL MARACINE

Hâm !... Ca toporul...

GAZELE TOATE (sgomot)

În țară să ne'ntoarcem ! Ne-am săturat de floare !
Da, înapoi ! (strigăte):

Acasă !... Acasă !...

BARGAUNELE SFETNIC

(venind repede de afară, în șoaptă !)

Indurare !...

E-aici !...

SANZIEN (palid, singur).

Pe unde suntem ?...

ZEFIR (înaintând)

Cum ? El !...

BARGAUNELE SFETNIC (lui Sânzien).

Iubirii tale.

Pune-i hotar, în țara ce nu-și are hotară...
E țara vânturilor !... Oștirea ta sprintară
A 'mprăștiat-o zborul prin flori, mărăcinișuri,
Pe dealuri smălțuite de lună, prin tufișuri
De umbră viorie...

TOȚI (în cor)

Să mergem înapoi !

SANZIEN (tresare)

Ce-afi spus ?...

UN FLUTUR

N'a spus-o unul, Doamne !... O cere'ntregul roi !

(Va urma)

N. MILCU și RADU GYR

FRANCIS JAMMES

C A T R E N E

FIOR

Prăpastia ce'n juru-mi din munte se despică
Și turma'mprăștiată, de-acestea îmi e frică.
Sunt domie de cătunul înghețat în schit,
Pe care-l poartă plaiul și-l face liniștit.

IERTAREA JIGNIREI

Crin frumos cu vestmânt de ceară curată,
Să te-omare ar vrea un gândac ucigaș;
Dar ea și un poet ce stă'n liră să bată,
Înima-ți cu un praț de-aur svârle'n vrăjmaș.

CLAR DE APA

Ciochinii de glicină la fel sunt cu cascade,
Lucește iarba: apă'ncrețită lunecând,
Și cerul zilnic albul și-albastru'ngemănând
Îți pare lac, de-asupra, cu pânzele-i nomade.

CELE DOUA REGRETE

Tu ai strigat: ferice e omul care n'are
Nimic decât pe dânsul de răfăcit pe căi
Și se gândea acesta: cu lacrimi amare
Stropită chiar, ce bună e pâinea cu ai tăi!

PEGAS

Se sună'n țara bască din clopot agonia,
Și mă gândesc la moarte și eu, când într'o zi
Ca loșnet de pădure, prin vis, voi auzi
Cum bate o aripă purtând spre cer solia.

PLIMBARE ÎN BATRANEȚE

Aud din urmă pașii copilăriei mele
Între uitate lanuri cu spicurile grele
Și merg pe sub creșii cu doliul alter zile
Spre țara închinată la suflete umile.

FRAGA DIN PADURE

Mărunt și roșu suflet cu verde guleras,
Mai blând decât nu este un suflet omenesc,
Tu care, fără frică, săracii când se-opresc,
Te dăruiești întreagă la margini de făgaș!

CU ARIPI LA CALCAI

Copiii, cu notarul și mine'n cărd, ne-am dus
Pe piscul după care se vede țara toată,
Și coborând în urmă, beți de aerul de sus,
Ne pare că pădurea o s'o călcăm sub gheață,

DARUL

Da, geniul e să vezi și să faci să se vadă
Ferigele lăsând limba'n ape să cadă;
Da, geniul e s'auzi și să faci să se-audă
Turma'n seară pierind peste pajștea udă.

CIOCLILOR

Alături cu copiii să îmi lăsați mormântul,
Și-aproape de nevastă: pe groapă nici un bust.
Eu nu vreau decât crucea și nici chiar un arbust
Și să mă plângă ploaia, să mă jelească vântul.

EPITAF LA ASCAIN

Citii un tainic nume: Ondicola,
Nu-i dată, fiindcă'ncepe-o veșnicie.
Și cerul ca o undă străvezie
Spre goapa ei, de sus în jos, urca.

SOMNUL DIN URMA

Așa cum scoți sandalele unui călător,
O trupul meu, vei fi într'o zi deslipit
Și aruncat în fărâ, ca sufletul ușor
Să se-odihnească'n pace în hanul oblonit.

PATERNITATEA STEJARULUI

Pe dânsul, ce îl doare mai mult într'o furtună
Nu-i că, lovit de trăsnet, i-e pieptul sfărâmat,
Dar poate o să moară, când fulgerul detună,
Golașii pui din cuibul cu care e'ncărcat.

PORTRETUL AUTORULUI (I)

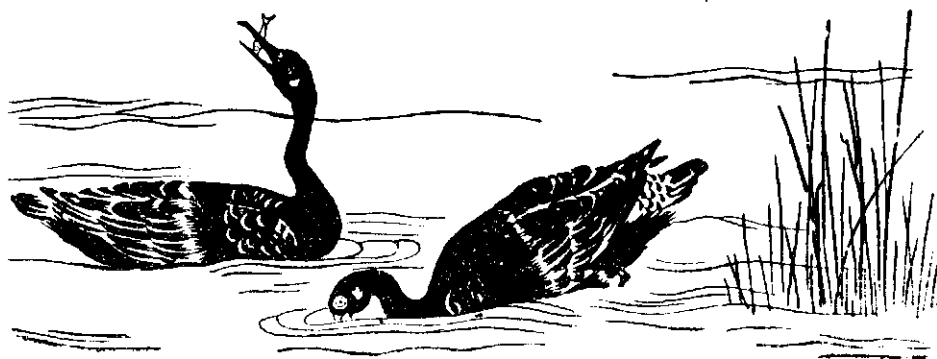
Cu-o siluetă-atât de fină 'l desenez
Că îl ghicești abia pe coasta din Orthez,
Cu pușca lui și strânsă grămadă'n traista sa,
Cu tinerețe, pâine, vânat și dragostea.

PORTRETUL AUTORULUI (II)

Se vrea așa cum este, într'o zi de Cuptor
La număr cu ani cincizeci și cinci, pe munți urcând,
De finerile-i soate, Faun și ret, răsând
În barba lui ce are albeața florilor.

Trad. de ION PILLAT și N. HERESCU

Cele 6 dintâi, din „Cartea I-a a Catrenelor”;
7, 8 și 9 din „Cartea II-a a Catrenelor”;
10, 11 și 12 din „Cartea III-a a Catrenelor”;
13, 14 și 15 din „Cartea IV-a a Catrenelor”.

De vorbă cu d. C. Ardeleanu

EVOLUTIA LITERARA. — ILARIE CHENDI. — CUM SE SCRIE UN ROMAN. — REALITATEA IN LITERATURA. — DIN ACEIASA GENERAȚIE. — PROECETE

Ce admirabilă pildă de spiritualitate dau scriitorii lipsiți de glorie, zgomotoasă! Dl. C. Ardeleanu este unul din cei mai vechi scriitori ai noștri, scos la iveală pe neașteptate de premiul de 25.000 lei acordat anul trecut de S. S. R. Romanul care a prilejuit această fericită scoalere în lumină poartă un titlu expresionist: „Diplomatul, Tăbăcarul și Actrița”. Romanul e înră naturalist și pe alocuri de o vigoare care se apropie de epică.

De-aci înainte, d. C. Ardeleanu și-a pierdut adăpostul de umbră prin fața căruia treceam totdeauna cu strângere de inimă și cu pre-o căleva idei despre noblețe. Nu mai am dreptul să-l admir pentru cordialitatea modestă care-i poartă ființa printre colegi, pentru străduința lui de ani și ani de a pune pe hârtie câteva din înfățișările tragice ale suburbiei românești — înfățișări mult mai originale și mai interesante pentru un scriitor, decât urbea artificială — și pentru filosofia frumoasă care-l ține aplecat de o viață întreagă peste paginile sale literare, fără să aștepte și să fi avut până ori pre-o recompensă de bani sau vanitate.

Azi, C. Ardeleanu este un prozator impus atenției publice de opinia tare, mărturisită cu votul, a colegilor săi. Oricâtă încredere deci ar avea C. Ardeleanu în spiritul creator — și această încredere e justificată — nu-i mai este îngăduit să se lase împovărat de construcțiile celorlalți româncieri cari, înarmați cu lecturi, dau impresia talentului, va fi mai bogal și mai impresionant, precum e mai aproape de înfățișare omenească și rade spiritual copilul, nu așa cum a eșit din pântecul natural al mamei, ci din brațele suflete, ale moașei, ridicat de-asupra albiei spumoase.

Pornit pe drumul romanului, d. C. Ardeleanu dovedește că a înțeles mai de mult, toate cele de mai sus.

Am început prin a scrie versuri, am făcut gazetărie, critică de artă, nuvele și, acum în urmă, teatru și roman.

Cum vezi, am trecut aproape întreaga filieră a meseriei scrisului, dacă aceasta se poate chema meserie, de am păstrat sau nu, ordine în succesiune, se datorește, în bună parte împrejurărilor.

Poezie când iubeam, gazetărie când am știut ce e o informațiune, critică de artă, după ce aveam câțiva ani de belle-arte, iar dela război încoace, proză.

Prea am învățat să cunosc viața ca să mai pot crede în poezie, aceasta nu înscamnă însă, că nu îmi place să cetesc pe Eminescu, Baudelaire sau pe ori și care altul din generația de azi, cu singura condiție, să fie bine sau să-i pot apropia sufletește. Mai mult, când și când, îmi place că mă citesc și pe mine cu douăzeci de ani în urmă. Am, atunci, impresia, că în casă miroase a mucegai și că afară, undeva, departe, dincolo de zidurile încăperei, e soare și viață.

Mi-e milă de tinerețea în care sufletul face eforturi să pară altfel de cum e.

Căți dintre poezii de azi, mai curând sau mai târziu, nu vor face aceiași constatare?...

La doisprezece ani, ceteam pe Creangă și N. D. Popescu; la paisprezece, pe Grădă, Bolintineanu și Filimon, la șase-sprezece, tot pe Filimon și Odobescu, iar mai târziu, an de an, eram pasionat de

George Ohnel, Alfons Daudet, Pierre Loty și...

Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost: De-mi țin la el urechea și rid de câte-ascult. Ca de povești străine?... Parc' am murit de mult...

Ūitam să-ți spun că metealna poeziei, m'a prins odată cu frigurile, într-o primăvară caldă, cu zarzări necoapte, castanii înfloriți și lăstuni pe cer.

ILARIE CHENDI

Da, l'am cunoscut pe Ilarie Chendi, criticul caustic dela „Viața literară și artistică”.

Doi ochii vii, luminoși, ca două picături de smoală topită, afundați în orbitele arcuite de sprâncenele bine desenate și rotunjimea obrazilor mereu împurpurați. Ochii de drac, a toate cercetători, ca și cum nimic n'ar fi voit să-i scape. Mustata neagră, îngrijită, o bărbuță tot așa și o frunte întinsă. Mic de stat și nervos în mișcări. Era numai viață.

Văzut în gloată, nimeni nu i-ar fi bănuț indelenticirea de scriitor.

Așa era Ilarie Chendi, omul care aproape cinsprezece ani, în **Tribuna, Secolul, Voința Națională și Viața Literară**, a fost spaima mediocrității și adversarul temut al valorilor.

Scriitor necontestat mai înainte, încetau de a mai ființa de îndată ce Chendi, în câteva rânduri numai, le ară-

ta nuditatea talentului, oamenii modelor ce stau în față, nu a unui singur artist, ci în fața unei școli întregi.

„S'a dus la fund...”

Și bucuria lui era cu atât mai mare cu cât valurile uitărei treceau mai spornic peste capul celui înecat.

Era om și satisfacția egala pasiunea omenească.

Îmbălat de prietenia unora, hulit și temut de vrăjmași, ca lupul flămând și alungat, în raporturile cu cei chemați ca și cu cei nechemateți, Chendi, era totuși de o rară sfiiciune.

O privire încrunțată, un cuvânt aspru, un singur gest și Ilarie nu mai clipca, cuvântul îi era greoi, fața i se colora de suflul spaimii, și tremura, ca apoi, — o clipă în urmă — la masa lui de lucru, sau la Academic, să dea drumul întregului ponos pe care îl îmbrăca în vesmântul scrisului de cea mai pură calitate literară.

Chendi iubea și ura deopotrivă.

L'a iubit pe Iosif și Goga și a urit, — nu interesează pe cine — iar colaboratorilor lui dela „Viața literară”, le acorda o neprecupețită prietenie. Pentru unii dintre ei și-a vândut haina și cărțile din bibliotecă, ca apoi, după o masă la Tomek sau Rantzingher, să-și ducă tovarășii la Șosea unde, după miezul, nopți Grigoraș Dinicu, părăsind estrada, lăcăr trup cu redacția „Vieței literare”, cântând tot ce știa el mai frumos, ca să încheie în urmă, spre zori, cu „Rapsodia lui Listz”.

Așa a fost criticul căruia nici astăzi, unii dintre scriitorii, nu-i iartă spiritul.

Și cele bune ca și cele rele, la Chendi, erau spontane.

Impresionabil, afară din cale,

Era un copil cu toane, în toate acți-

C. ARDELEANU

nile lui, de-acî și semeția care era numai semeție nu și cinism.

Cine l'a cunoscut l'a înțeles și cine l'a înțeles, l'a iubit.

A folosit literaturii la vremea lui și lipsește literaturii de azi.

CUM SE SCRIE UN ROMAN

Construcția, presupune opera de mână care în cazul dat, poate fi și intelectuală, pe cât timp creațiunea presupune ceea ce se cheamă talent, geniu, sau ceva egal unui simț al cărui nume nu-l cunoaștem.

Foarte mulți dintre scriitorii cu o cultură și inteligență rară, n'au reușit să creeze nimic; e drept, au construit pentru că au crezut că e suficient să aibă la îndemână, ca aparatele într'un laborator, cunoștința, a tot ce au creat alți, ca din acestea să construiască și ei.

Operele de artă ale celor vechi, nu sunt construcții, ci creațiuni, poate acesta e și motivul că erau socotiți a avea afinități cu dumnezeirea.

În adevărul acesta ne-am obișnuit a crede și noi, tot mai tmeinic, gândindu-ne, în deosebi, la **Sofocle**, **Eshil**, **Dante** și **Shakespeare**.

Nu știu, domnule **Aderca**, cum se construiește nici romanul, nici teatrul, nici poezia și bănuiesc că nici muzica nu se construiește cu ajutorul vre-unei legi sau planuri, afară de cazul când legea sau planul nu e talent, geniu, sau simțul al cărui nume ne este încă necunoscut.

REALITATEA ÎN LITERATURA

Romanul meu?..

Am cunoscut un diplomat, poate că l'ai cunoscut și dumneata, venea pe la Capșa, am cunoscut un tăbăcar, o actriță, un cismar, într'un cuvânt, am cunoscut o lume întregă, lumea, ce mișună în cartea mea, din scoarță în scoarță. I-am întâlnit pe aceleași drumuri pe cari mă purtau pașii. Fiecare mi-a spus povestea lui, pentru ea în ochii ficcării, pretutindeni unde îi întâlneam, mă oglindeam. La Ministerul de Externe, la teatru, la fabrică, pe stradă și... așa am făcut romanul; i-am strâns de pretutindeni, și când i-am avut în mine închiși, ca într'o celulă de unde sgomofol vieții lor îmi tulbură liniștea vieții mele, le-am dat drumul în lumea din care i-am luat, să umble odată cu cartea.

DIN ACEIAȘI GENERAȚIE

Socot din aceeași generație cu mine, scriitorii: **Cazaban**, **Corneliu Moldovanu**, **Minulescu**, **Victor Eftimiu**, **Claudia Milian**, **Elena Farago**, **Zaharia Bârsan** și **Mândru**.

Pictorii: **Iser**, **Teodorescu-Sion**, **Șirato**, **Biju** și **Ionel Ioanid**.

Sculptorii: **Severin**, **Dimitriu-Cioc** și **Iordănescu**.

Arhitecții: **Ioțu**, **Sterie**, **Decu** și **Iancu Ștefănescu**.

Si vom mai adăoga observația, că un scriitor care-și cunoaște atât de precis adevărul contemporan, se cunoaște și pe sine — ceiace e de o valoare incomensurabilă!

F. ADERCA

Este arta un joc?

II. CHELTUIREA ENERGIEI SUPERFLUE

Scientismul epocii nu putea însă să rămână străin de teoria transformismului și astfel am avut evoluționismul lui **Spencer**, ce se reazimă mai ales pe derivatul pozitivist al transformismului biologic.

Iă săm la o parte condițiunea doctorală, pe care n'o avea **Spencer**, fapt care a umplut de panică pe toți filosofii și în special pe **Croce**, filosoful englez va apărea totuși cu o pronunțată originalitate în gândire.

Croce în culmea indignării sale față de ignoranța lui **Spencer** scrie:

„**Spencer** nu știe de loc, că atinge probleme, ale căror toate, s'au aproape toate soluțiile au fost agitate și discutate; el începe încercarea sa asupra „filosofiei stilului“ cu aceste cuvinte naive: „Ni-meni, cred, n'a dat vre'odată o teorie de ansamblu asupra artei scrisului“ (în 1852!); și capitolul asupra sentimentelor estetice din „Principii de psihologie“ (1855) cu mărturisirea, că a auzit vorbindu-se de observarea făcută asupra raportului între artă și joc de către un autor german, al cărui nume l-a uitat (**Schiller**!)”

Pasagiul la care face aluzie **Croce** este următorul: E mult timp de când am întâlnit un citat într'o operă germană, unde se arăta că sentimentele estetice ar deriva din instinctul jocului. Am uitat numele autorului și nu-mi aduc aminte nici dacă a dat motive serioase, spre-a-și susține teoria, sau dacă a tras concluzii mai ample. Numai formula mi-a mai rămas în minte, pentru că, deși nu e în totul adevărată cu toate acestea ea nu e departe de a conține ceva adevărat.

(Principles of Psychology § 533).

Probabil că pasagiul, la care se referă **Spencer** este următorul:

„Fără îndoială, chiar pentru ființe nerationale, natura a dăruit mai mult de cât are nevoie: ea a făcut să strălucească chiar și în întunecimile vieții animale o lumină de libertate. Când foamea nu-l roade, și când nici o fiară nu-l provoacă la luptă, vigoarea leneșă a leului își crează ei însăși un obiect: plin de ardore el umple cu urletele sale teribile deservul răsunător și forța exuberantă este mulțumită de ea însăși, desfășurându-se fără scop. Insecta sburătăcește, veselă că trăește, într'o rază de soare, și fără îndoială, că în cântecul melodios al păsării, care se aude în aceste împrejurări nu e un strigăt de dorință. De sigur, în aceste manifestări, e vorba de libertate: totuși nu e o liberare de nevoie în general, ci de o nevoie determinată externă.

Animalul lucrează, când o privire este mobilul activității sale, și el se joacă, când plenitudinea forței este acest mobil când o viață exuberantă se excită ea însăși la activitate... Spre a trece la constrângerea nevoii sau dela seriosul fizic la jocul estetic, constrângerea exuberanței sau jocul fizic îi servește ca tranziție și înainte de a scutura în suprema libertate frumosului jugul unui scop oarecare, se apropie puțin de această independență prin libera mișcare, care este în ea însăși și scop și mijloc.

(Ueber die aesthetische Erziehung, etc. Serisoarea XXVII pag. 299—300 tr. fr. cit.)

Și cu toate acestea nu-i lipsește lui **Spencer** un spirit de finețe în analiză, pe

care nu-l avea cineva, oricât de informat ar fi el.

Negreșit că lipsa de legătură cu întreaga serie constituită prin eforturile seculare ale atâtor cugetători, este un defect, care dă răma economia științifică, dar nu poate dă răma însăși știința.

Teoria lui **Spencer** în ansamblul ei este o îmbrățișare mecanică a existențelor, prin multiplicarea efectelor, grație intabii prin multiplicarea efectelor, grație insabilității omogenului. E vorba prin urmare de o materie indestructibilă și o mișcare continuă organizată prin conservarea energiei.

De bună seamă toate acestea nu sunt noi, dar cugetarea lor sub „specie machinac“ e într'u câtva o noutate, mai ales în ceea ce privește mecanismul acesta deductiv ce depășise stadiul idealismului metafizic.

Huxley zicea, că spectacolul cel mai tragic pentru **Spencer** trebuie să fi fost când acesta asista la asasinarea unei deducțiuni din partea unui fapt. Asemenea asasinare au fost numeroase de sigur, fiindcă nu credem că există multe sisteme filosofice, în care faptul să nu devie criminal.

Ca estetician însă, **Spencer** cu toată ignoranța lui crasă în ale istoriei filosofiei, a reușit să reia teoria jocului din mâinile lui **Schiller**, pe care nu știa cum îl cheamă și să devie tovarășul lui **Fechner** și al lui **Grant Allen** într'u câtva în ceea ce privește hedonismul evoluționist. Pe de altă parte **K. Groos** îi va discuta conceptul jocului negăsindu-i caracterul dezinteresului și arătând, după cum vom vedea, că jocul este preexercițiul instinctelor viitoare, sau antrenarea și educarea tendințelor viitoare, întrucât jocul nu este o activitate liberă, o cheltuire a unui surplus de energie; iar **Ruthgers**, **Marshall** fără să plece direct dela teoria jocului spencerian, în ceea ce privește fenomenele afective de plăcere și de durere stabilește raporturi de superioritate, inferioritate și echivalență, care se angajează între cantitatea forței organice în rezervă din momentul impresiunii și cantitatea de forță necesară reacțiunii normale a organelor impresionate.

Nu ne vom opri asupra constatării că stările sufletesti estetice sunt numai acelea, care pot fi rechemate în conștiință în mod permanent, arătându-ni-se, ca domeniul estetic acela al plăcerilor persistente: fie prin natura lor puțin susceptibilă de excese din partea sensațiilor superioare care le produc, fie prin bogata complexitate, care permite atențiunii de a găsi astfel un aliment variat, mereu reînnoit și prin urmare mai durabil, fiindcă toate aceste considerațiuni vor fi întâlnite aproape textual în **Spencer**. Dintre toți continuatorii lui **Spencer** se desprinde pentru estetică mai ales **E. Grosse**, care privește frumosul ca o evoluțiune istorică a unei forme primitive și de aceea, susține **Grosse** că arta la început a fost socială; apoi a devenit individuală, arta, care în ea însăși are o valoare sentimentală imediată și, care în devenirea ei nu istorică ci realizarea ei are trei stadii: activitatea teorică, activitatea jocului și activitatea practică.

Ședință sindicală

Cel mai bătrân dintre plebei vorbește,
De vremuri noi, de greul ce apasă,
Nepriceputa lume proletară
Trântind cu pumnul, agitat, în masă..

Din ce în ce mai inspirat, tătuțul,
Vorbește-acum de-o murelbundă noapte
Că tresărind ascultă și iobagii
Dintr'un tablou din „monă sute șapte”.

Timidă ușa sălii se deschide
Și palizi intră doi copii ai muncii
Să prindă tăleul vorbelor aride.

Dar unul dintre ei... așa sunt pruncii!
Tot ascultând, a adormit, - îmi pare
Furat de vraja lumii viitoare.

CRISTIAN SARBU

Toți ca evoluționiști spencerieni, dintru'un anumit punct de vedere, am avea pe Taine și pe Brunetière, care au aplicat în critică metoda transformismului biologic. La noi în România am avea nu ca evoluționist pur, spencerian, ci ca cercetător al teoriei lui Spencer, în ceea ce privește stilul, pe profesorul Petre Negulescu.

Toți aceștia și mulți alții cari și-au organizat cugetarea în ideologia spenceriană, nu vor fi luați la vale de către Croce fiindcă ei știu cum îl cheamă pe autorul german, care a emis după Kant teoria jocului.

Și acum să vedem în ce consistă teoria ignorantului Spencer?

Spencer considera sentimentele estetice ca provenind din descărcarea energiei exuberante în organism.

Fazele evoluției ar fi dela simpla senzație la senzația întovărită de elementele reprezentative, de aci la percepțiuni care conțin sentimente reprezentative mai complete, iar de aci la emoție și apoi la starea de conștiință care depășește senzațiile și percepțiunile. *Principes of Psychology, 1855 tr. fr. Principes de psychologie, sentiment esthétiques, Paris 1875).*

Plăcerea este pentru Spencer ca și pentru Grant Allen semnul și eflorescența unei activități utile pentru ființa care o încearcă și nu numai utilă dar și normală pentru vitalitate în genere cu singura condiție de a fi imediată.

Ca și plăcerile estetice, jocurile trebuie deosebite de celelalte jocuri. Când sunt pasive adică receptive ele pot fi frumoase, când sunt active, cum ar fi alergarea, vânătoarea sau sporturile în genere, ele rămân simple jocuri, după cum când plăcerile sunt active ele rămân simple plăceri.

Pasivitatea sau absența efortului în genere dă caracterul estetic unei plăceri. Frumosul estetic ar fi ceea ce provoacă maximum de stimulare cu minimum de efort.

S'a căutat să se discrediteze acest concept, întrucât el ar include în sine o contradicțiune.

Plăcerea, după Spencer și Grant Allen fiind semnul acțiunii, al utilității vitale, iar frumosul după aceiași, fiind maximum de plăcere obținută printr'un mini-

mum de acțiune, adică de utilitate vitală căci plăcerile estetice sunt cele mai puțin utile, întrucât ele se exercită în mod dezinteresat, ar urma că Spencer ar afirma un concept enunțând tocmai contrariul său.

În realitate însă se confundă, după cum susține Ch. Lolo, stimularea maximă cu efortul maxim. Vitalitate înseamnă stimulare internă, nu efort, stimularea internă e utilă, nu efortul, cum încearcă să susțină, combătându-l pe Spencer atât Leon Dumont, cât și Hennequin.

„Activitățile pe care le numim joc” scrie Spencer, „sunt asemenea cu activitățile estetice prin acel caracter, că nici unele nici altele nu servesc în mod direct procesului util al vieții, nu corespund unor scopuri următoare, care să implice folosul ulterior: scopul imediat constituit singurul lor scop”.

Din acțiunea primară a unei facultăți mintale, sau corporale rezultă o plăcere normală imediată plus menținerea sau creșterea aptitudinii datorită exercițiului, la care se adaugă îndeplinirea scopului obiectiv, sau satisfacerea necesității.

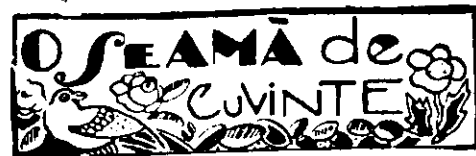
Dar din acțiunea secundară a unei facultăți manifestată prin joc sau activitate estetică, nu rezultă decât o plăcere imediată plus menținerea și creșterea aptitudinii, fără apariția scopului obiectiv pentru împlinirea unei necesități.

Speciile inferioare de animale, continuă Spencer, au această trăsătură comună: toate forțele lor sunt cheluite să îndeplinească funcțiunile esențiale pentru conservarea vieții.

Dar pe măsură ce ne ridicăm spre animalele tipului superior, având facultăți mai puternice și mai numeroase, începem să găsim că timpul și forțele lor nu mai sunt în mod complet absorbite de către exigențele nevoilor lor imediate.

(Va urma)

SCARLAT STRUTEANU

Directorul unui ziar american primi într'o zi o scrisoare la care erau alăturați cinci dolari, și prin care era rugat de a trimite ziarul său la o adresă oarecare, atâta timp cât va dura suma anexată.

În aceeași zi, americanul primi vizita unui vechi prieten pe care îl invită la masă. Costul mesei se ridică tocmai la suma de cinci dolari, ceea ce dădu directorului ideea umoristică de a serie abonatului său:

„Pentru a mă conforma condițiilor dvs. am onoare a vă anunța că cei cinci dolari s'au terminat și deci abonamentul dvs. s'a sfârșit.”

Jan Kubelik, celebrul violonist, povestea odată cum a primit dela tatăl său, prima vioară.

Tatăl său intră la un negustor din Praga și întrebă de prețul unei viori foarte frumoase, expuse în vitrină. „Costă 500 coroane”, spuse negustorul. Tatăl lui Kubelik găsi suma prea mare și plecă împreună cu fiul său.

Dar acasă micul Jan începu să plângă după vioară. Lacrimile înduplecară pe tată care-i zise:

„Du-te la negustor și oferă-i 500 de coroane. Apoi 400, dacă nu primește și înșfârșit 500 dacă nu vrea să facă nici o reducere”.

Viitorul virtuos plecă și cum ajunse în prăvălie, explică repede negustorului:

„Am venit pentru vioară. Tata vă oferă 500 de coroane. Dacă nu primiți vă dă 400 și apoi 500 dacă acesta e ultimul dvs. preț”.

Doctorul Verneuil, eminentul chirurg, era câteodată distrat peste măsură. Într'o seară lua masa la niște amici și etăpăna casei îi zise:

„Dragă doctore, d-la care ești atât de îndemânatec face te rog acest jigot”.

„Bucuroș”, răspuse doctorul.

Verneuil apucă jigoul cu autoritate și înfrise cuțitul. Apoi scoase din buzunar o bucată de bandaj și făcu un pansament murmurând pe un ton sigur: „Cu îngrijiri și liniște nu va fi nimic periculos”.

Contele Louis de Causse avea la Roma, o foarte frumoasă argintărie. Printre altele poseda un vas a cărui roadă reprezenta un tigru admirabil lucrat. Un prieten al contelui trimise, într'o zi, rugându-l să-i împrumute acest vas pentru a-și face o copie. Îl înu la sine șase luni, după cari contele trimise să-l ceară înapoi.

După câțiva timp același prieten trimise un paj spre a împrumuta o soluție ce avea forma unui melc. Atunci contele răspunse râzând:

„Spune stăpânului d-tale că dacă tigrului, cel mai iute dintre animale, i-au trebuit șase luni pentru a se înapoia, mă tem că melcul care merge atât de încet, nu va mai reveni niodată. Deci sunt sililit să-i refuz cererea.”

ZOE LECCA

Făgărașul

În ținutul Făgărașului, care apare din cele mai vechi timpuri în stăpânirea domnilor români s'a ridicat încă de pe la începutul secolului XVI-lea cetatea care și-a împrumutat numele ținutului.

Accasta este situată între orașele-cetăți Sibiu și Brașov, cam la jumătatea drumului și are populație aproape numai românească.

Ea pare că a fost întemeiată în părțile care în documentele cele mai vechi sunt arătate sub denumirea de „pădurea vlahilor” ce a fost în stăpânirea românilor „din timpuri ce trec peste mîntea omenească”.

De altfel tradiția întemeierii Principatului Țării românești ne spune că legendarul Negru Vodă a venit „cu a lui ceată” tot din părțile Făgărașului pentru ca să descălice la Câmpulung unde a făcut o biserică și curți de piatră și apoi la Curtea de Argeș.

De trecutul Făgărașului sunt legate evenimente destul de însemnate pentru istoria neamului românesc.

Așa cetății Făgărașului i-a fost dat să ocrotească pe soția, fica și fiul marcului erou al idealului românesc, Mihai Viteazul, în vremurile critice din viața acestuia.

Aci s'a înființat prima episcopie românească de rit romano-catolic, la începutul veacului al XVIII-lea, în persoana lui Inochentie Clein.

Din ținutul Făgărașului ne-a venit în țară întemeietorul școlii românești Gh. Lazăr.

La Făgăraș în 1849 armatele rusești, venite în ajutorul tânărului monarh al Austriei au zdrobit trufia ungurească.

Cetatea a fost reparată în 1615 de către principele Gabriel Bethlen și figura noastră ne-o reprezintă așa cum se afla în 1735.

MIH. POPESCU

Mausoleul lui Alecsandri

O vreme s'a crezut că e numai legendă. Așa ceva cam în genul statuei lui Eminescu, care de ani de zile zadarnic își caută un soclu, în Bucureștii tuturor barba-coșilor statuari. Și spectacolul devenea cu atât mai palpitant cu cât steaua lui Alecsandri se înălțase încă în viață, în amănitorul zenit al adorației generale. Academia, unde sufletul lui Alecsandri e totdeauna prezent, hotărîse să cinstescă memoria fostului ei membru, cu un monument de repaos, vrednic de numele lui. Publicul de obște, cetitorul de literatură, mături și școlărie îi ridicaseră și încă de multă vreme, un monument mai sigur de cât cele pământești: Alexandri se statornicise în inimile tuturor. Descălecarea română, imn al latinei gînte, horă a unirii, Balcanul și Carpatul, Penes Curcanul, Coroana de oțel pe fruntea întăilor regi, totul trecuse prin versurile lui și fiecare la vremea sa, generație de generație, a memorat istoria agreabil versificată a României. „Lunca din Mircești” ridicase bardului ei cel mai prețios dintre cenotaphe. Trupul lui putea să lipsească: sufletul însă era acolo, prezent, în fiecare frunză de arbor și în fiecare fir de iarbă. Paingul din frasin își urzea neturburat plasa diafană, stejarul convorbea cu iarba, fluturul cu floarea și majestosul vultur asculta în extaz ciripitul ciocărliei. Notații de veritabil peisagist alături de vag artificiu convențional, totul trezise un egal ecou în inimile românești. Nimic n'ar mai fi putut deplasa din conștiința cetitorului acest statornic mausoleu închinat memoriei „veselului” Alecsandri.

Academia a gândit, și pe bună dreptate, altfel. Ea a hotărît să dea expresie materială acestei venerații unanime. Mausoleul care avea să închidă resturile

pământești ale bardului și candela veșnic de veghe la căpătâiul unui adevărat nemuritor, acesta, se hotărîseră și se lăsau așteptate. Se vorbea de o inaugurare oficială, an după an amănată. Între timp șvonuri mergeau despre un oarecare pictor, meșter, zice-se, în copierea picturilor bizantine descoperite pe zidurile bisericilor, și căruia urma să i se încredințeze decorațiunea picturală a mausoleului. Se vorbea în același timp de pictorul, în deobște cunoscut de prețuitorii celor plastice din România, I. Teodorescu-Sion. Și se mai știa că oferta lui Teodorescu-Sion nu întrunise agrementul sufragiilor Academiei. Iată însă că raportul sesiunii generale din anul acesta spune lucrurilor pe nume. Într'adevăr, mausoleul, nici el terminat întru totul, e lipsit până în prezent de decorațiunea picturală și inaugurarea lui a fost amănată pentru anul ce urmează. Iar din cuvintele raportului se desprinde — cum să zicem exact? — o oarecare ostilitate la adresa pictorului. Desigur n'avem dreptul să intervenim în hotărârile Academiei, ale cărei lumini sunt suficiente ca să decidă într'o cestiune, am putea spune, de specialitate. Mai mult ne-am putea declara, într'o oarecare măsură, mulțumiți că nu vedem figurând în raportul secretarului general al Academiei, numele acelui meșter de biserică, despre care se șvonise că-i va fi încredințată decorațiunea picturală.

Desigur, nici mijloacele materiale, nici cele artistice nu îngăduiesc somptuozițtea în limitele mausoleului lui Alecsandri.

Monumentul ridicat de Artemisa, regelui Mausoleu la Halicarnas și'n decorațiunea căruia Skopas, Bryaxis, Pythis și alți vestiți decoratori plastici din ve-

FĂGĂRAȘUL, după un manuscris din sec XVIII.

chime își dăduseră concursul, sau elegantul monument choragic al lui Lysicrate, vor rămânea pentru multă vreme idealuri de artă devotă, plausibile mai mult în memoriile lui Pliniu și în admirația antichității decât noțiuni de raportat la contemporaneitate.

I. TEODORESCU-SION

Și totuși (cu atât mai mult cu cât însuși Academia a făcut primul pas) să ne fie îngăduit a nădăjdui că înalta instanță artistică care trebuie să fie Academia va sfârși prin a atribui decorațiunea mausoleului lui Alecsandri, pictorului consacrat care este I. Teodorescu-Sion. Inrudit în temperament cu autorul „Pastelurilor”, stăpân pe o tehnică ireproșabilă și iradiind de o luminozitate care descinde parcă din chiar peisagiile, din câmpiile cosite și din luncile bardului dela Mircești, I. Teodorescu-Sion a cărui măiestrie a cunoscut în timpurile din urmă succese din ce în ce mai temcinice va da panourilor decorative ce vor împodobi locașul de fericită odihnă a poetului, grația și poezia de rigoare.

Iată de ce apreciind eforturile Academiei, ne rezervăm plăcerea să aplaudăm și gestul ei și desăvârșta execuție picturală a lui Teodorescu-Sion, la inaugurarea mausoleului lui Alecsandri, care de bună seamă nu va întârzia să se apropie,

PERPESICIUS

TEATRUL NAȚIONAL DIN CRAIOVA

Își închide acum porțile la un an de activitate care, sub conducerea energică și pricepută a scriitorului Dongoroz, a fost în adevăr excepțională. Nu numai pentru spectacolele pe care le-a dat, dintre care unele — Enric al IV-lea de pildă — au fost artă superioară, dar și pentru o complexă activitate culturală: teatru de cartier, teatru de cazarmă, teatru la sate, teatru în aer liber, sezători literare, conferințe, etc...

Păcat numai că cei în drept, ca totdeauna, nu-și amintesc că Teatrul dela Craiova stă să se surpe. **Vox clamantis.**

Cronica muzicală

DUPA INCHIDEREA STAGIUNII

Inchiderea stagiunii muzicale activează gândul înțelept al organizatorilor vieții noastre muzicale spre noi țeluri de artă. Un bilanț moral și material este totuși inevitabil pentru orice organ responsabil căruia i-a fost încredințată sau și-a luat asupra-și o parte din îndevăzările de promovare ale culturii muzicale. Creatorul, ca și concertistul de orice fel, își asumă, cu sau fără conștiință, răspundere culturală în orice producțiune muzicală. Cea mai grea răspundere însă cade în sarcina celor ce în numele și pe socoteala statului întreprind organizarea și diriguirea vieții noastre muzicale. Și cele mai importante așezăminte muzicale de la noi poartă acest caracter de stat, fiind conduse și administrate direct de stat, fie subvenționate în așa chip în cât își datoresc existența subvențiunii acordate de stat. Iată, bună oară, în București. Învățământul muzical (Conservatorul de muzică), muzica de operă (opera română) și muzica simfonică (Filarmonica), sunt instituțiuni care își datoresc posibilitățile materiale de activitate bugetului statului. Chiar „Filarmonica” de sub conducerea Fundației „Principele Carol” există actualmente ca organizatoare a concertelor simfonice grație importantei subvențiuni ce-i acordă în acest scop statul. Așa în cât, instituții cu caracter particular, care să aibă un rol mai de seamă în viața noastră muzicală, aproape nu există. În afară deci de cele câteva începuturi de învățământ muzical, în controlarea căruia intervenția statului este necesară, toate organizațiunile sunt dependente de stat.

Dar statul care întreține cu considerabile resurse materiale instituțiile muzicale, are îndatorirea să impună acestora, anume îndatoriri. Banul cu care sunt întreținute așezămintele muzicale este banul tuturor contribuabililor și cheltuiala lui este făcută în numele tuturor cetățenilor. Cheltuiala lui nu poa-

te fi justificată de cât prin aportul cu care instituția ce-l primește, contribuie la ameliorarea sau superiorizarea celor ce suportă impozitele din care-și strânge statul veniturii.

Prin urmare, firesc ar fi ca bunurile muzicale, material vorbind, să fie împărțite în aceeași măsură sau proporțional la toți cei ce plătesc impozite care produc sau susțin aceste bunuri muzicale. Și totuși, cine frecventează sălile de concert și operă își dă ușor seama că abia o infimă minoritate socială se bucură de privilegiul producțiunii muzicale. Sunt categorii sociale care nu cunosc, nici nu manifestă în vre-un chip necesități artistice muzicale. Și chiar pentru categoriile sociale, cu aparențe culturale, cum este învățământul sau magistratura, producțiunile muzicale sunt inaccesibile sau indifferente.

Ei bine, datoria statului este tocmai de a supraveghea ca banul cheltuit pentru întreținerea așezămintelor muzicale, să-și atingă țelul. Adică, să ajungă sub formă de produs artistic muzical la dispozițiunea masei sociale. Iar în cazul că masa socială nu manifestă necesități muzicale, nimic nu poate obliga statul ca să cheltuiască zadarnic pentru întreținerea unor instituțiuni create forțat, ca excreșcențe factice și de imitație ale organismului nostru social. Atâta vreme cât **cultura muzicală** nu le reclamă, ele n'au drept să existe. Cultura muzicală este, deci, factorul hotărâtor în orice organizare muzicală a statului.

Iată dar, cum și pe cale brutal materială, pe cale — să-i zicem — fiscală, ajungem la aceeași chestiune a **culturii muzicale**. Promovarea culturii muzicale este însuși rațiunea existenței așezămintelor muzicale. Dar chestiunea mai are și alte numeroase fețe.

GEORGE DIACU

MARIUS BUNESCU: LACUL MANGALIA

COMPLETARI — PE MARGINEA... PUTREGAIURILOR ARTISTICE.

Răspund pe această cale la scrisorile amabile — (de data aceasta neanonime) — ce mi s'au trimis de către diverși cetitori, după apariția precedentului meu foileton :

Articolul din numărul trecut — („Putregaiurile artei”) — a avut, după cum văd, darul să răscolească din nou o problemă destul de complicată în legătură directă nu numai cu învățământul nostru artistic, ci cu un întreg sistem de educație artistică a maselor părăsite până acum la sugestiile diletanților, cronicari frivoli, ori a diverselor „asociații” de breaslă în nehotărâta creație de atmosferă, pentru menținerea la cel mai înalt grad a unei faime remuneratorii.

Înțeleg prin „cronicar diletant” tipul perfectului gazetar, așa cum îl visează și îl dorește orice director de periodic în stimă publică: enciclopedic de la vârsta la care adolescentul corijent își torturează în ascuns frizura pe rariștea de păr îngăduită de reglementul interior al gimnaziului,.... poliglot până la exasperarea gramaticii românești,.... elegant și limbut ca o cutie ideal lustruită, de gramofon,.... și, se înțelege, întrepid în afară de orice concurență

Prin „asociații de breaslă”, presupun aceste tovarășii fără îngemănare și temelie sufletească, în care insul cu sau fără talent, dar legat prin vraja statutului scris ori vorbit, se supune unei discipline colective uneori umiltoare, însă mai niciodată inutilă, pentru mulțerea, în comun sau parțial, a succesivelor țafe oficiale.

Firește că **Arta** — adică expresiunea dezinteresată a unei aristocratice atitudini sufletești și a unui crez dușman al utili-

tarizmului — nu va aține nici odată, mi-logit sau agresiv, drumul criticii și nici nu va suferi să viețuiască prizonieră în țarecul promiscuu al „asociațiilor” cu esofagul adaptabil la robinetele intime ale tuturor regimurilor.

Nu urmează de aici că **Arta** n'ar avea trebuință, mai ales în actualele imprecizii sociale și economice, de asistența Țării. — („Țară”... nu va să zică numai de cât „regim”... și nici măcar „Stat”)...

Statele toate, au — (prin chiar spiritul organizării lor, care țintește la triumful și întărirea elementului politic în dauna celui inventiv) — o silă cumplită de corvoada ce li se solicită, anume aceia de a asigura artistului posibilitatea unei continue și concentrate activități creatoare, independente.

În cei cari dintre statele pământului acestuia, munca artistului n'a fost nici odată apreciată ca „utilitate publică”. I s'a făcut cel mult grația de a fi îngăduită să se strecoare în ansamblul celorlalte preocupări, sau — și asta numai în epocile „de glorie” pentru artă — a fost calificată o simplă, dar nu și indispensabilă, divertizare, drogă agreabilă împotriva plictiselii, servită exclusiv potentatilor politici, lipsiți, o vreme, de amuzamentele crâncene — care aveau precădere.

De aici — în scurgerea veacurile — lanțul nesfârșit de umiliri grele pentru artist și de subjugare a **Artei** la capriciile tiranilor,.... umiliri și subjugări cari s'au perpetuat până în zilele noastre, și cari au avut ca urmare degradarea din prestigiu a artistului și așezarea creației pe ultimile trepte ale bunurilor sociale.

Astfel se explică de ce, bunăoară, pentru încoronarea activității unui glorios și bătrân artist — (care, oricum, a contribuit să netezească drumul afinării sufletești al neamului său) — Statul îi servește mizeria unei sume de o sută mii lei — iar politicianului, ce s'a ilustrat prin rafinate sisteme de înșușire a bietei libertăți de cugetare și exprimare, câștigate de omenire cu atât de crude sacrificii, același Stat, îi dăruiește o zestre de șapte milioane, pe care mulțimea o socotește, încă, insuficientă.

Aceste cifre — pe cari le transcriem după ultimile ediții ale gazetelor democratice — arată limpede că între conducătorii politici ai unui Stat și conducătorii lui spirituali stă și astăzi o formidabilă distanță de apreciere a meritelor reale — distanță care nu surprinde de loc „opinia publică” fiindcă această opinie este și ea un imens conglomerat compus din fragmenticule de viitori tirani politici, adică de vrăjmași înăscuți ai **Artei**.

Plebea aplaudă în primul rând puterea care știe să supui. Puterea brutală, care turtește și suprimă. E aici admirație și frică animalică, perfect logică și neprefăcută.

Totuși, dela potolirea războiului, unui politician mai „rafinat” au luat seama că plumbul mitralierei ori cuvântul fierbinte al demagogiei nu mai sunt arme îndestul de iscusite pentru dominarea no-rodurilor.

S'a simțit, așa dară, că, în afară de lingușire, amenințare sau moarte, mulțimea s'ar mai putea lăsa târâtă și de alte argumente, de alte sugestii, de alte încântări, cari să-i lovească altfel în

nația și să-i stimuleze altfel — la supunere oarbă — voința.

S'a descoperit — așa se bănuiește — miraculosul ser, care inoculat popoarelor, va accelera urcușul și așezarea grea și definitivă a stăpânilor.

Serul acesta e **Arta**.

Astfel „serviciul **Artei**” a fost repede organizat după clasicile metode cu care se organizează de pildă, „serviciul gunoaielor” — buget, biurouri, cerneală și funcționari. Și firește, un „program de activitate”, care e realizat după oameni și împrejurări — ca pretutindeni.

Cu toate acestea nu e nimic sinistru aici.

Ba, din potrivă.

Căci faptul că un Stat — (nu ne gândim numai la Statul nostru) — acceptă într'o zi, silit de uriașe condițiuni istorice, să gândească la artist și la utilizarea operei acestuia pentru scopuri mai întinse și altele de cât simpla amuzare, strict personală, a potentatului — constituie, negreșit, un extraordinar eveniment, cu incalculabile și surprinzătoare urmări, în viitor.

De aceia — cu toată deplorabila lui organizare demagogică — acest ministeriat al artelor trebuie sprijinit de toți acei cari mai nădăjduesc încă în triumful, oricât de îndepărtat, al **Artei**, asupra forțelor politice.

Este peste fire ca, dincolo de veacurile negre cari așteaptă să fie răzbite de mințile și energiile succesivelor generații închinată binefăcătoarelor iscodiri — să nu se recunoască, de către popoarele transfigurate sub duhul artei, necesitatea fatală de a se lăsa conduse nu de pumnul forțelor oculte, ci de lumina spiritelor mari cari știu să vindece, să înfrățească și să armonizeze.

Prin înființarea Ministerului de **Arte** s'a mărturisit, de către puterea politică — față de idealurile popoarelor — o temere... și s'a lăsat să i se smulgă o concessiune.

Această concessiune, poate deveni cândva un monopol.

Iată pentru ce este o nesocotită imprudență să se știrbească astăzi din autoritatea acestei noi instituții.

Legile evoluției sunt de nezdruccinat. Până și antropofagii par înclinați să renunțe la sfâșierea cu ghiarele — a adversarului viu.

Se străduiesc să manipuleze, — firește, deocamdată tot pe viu — cuțitul și furculița... însă, în timpul siestei, cer să li se servească scobitori japoneze — și spun : „**Merçi**”.

Deci dară.....

N. N. TONITZA

ȘT. TARASOV : IZGONITA

E C O U R I

PREMIILE NAȚIONALE
PENRU LITERATURA

□ Cetitorii noștri își mai amintesc de sigur, memoriul publicat anul trecut de către d-l G. Bogdan-Duică în coloanele revistei acesteia, în legătură cu acordarea pe 1926 a premiilor naționale de literatură. Eminentul istoriograf, laureat el însuși al premiului național pe 1925, pentru critică, nemulțumit de lipsa de seriozitate cu care procedeză juriul acordării acestor premii, a dat alarma și cu sinceritatea-i caracteristică a făcut o violentă șarjă la adresa moravurilor noastre literare, la spiritul rău înțeles al unui regionalism de sectă, cerând în același timp dreptul de publicitate, în viitor al acestor premii. Să se anunțe cu alte cuvinte candidaturile cu un timp înainte și vechii laureați ce alcătuiesc juriul să prezinte în scris oarecari concluzii. Ceeace nu s'a pus în practică, sistematic și oarecum oficial, și pentru că ar fi fost nu metod foarte practică, dar și pentru că nimeni nu se gândeste la prestigiul acestor premii care, puțin a lipsit să nu fie compromis iremediabil, anul trecut. D-l Cazaban aflase în agapa contramandată, ce se dă în cinstea celor sărbătorii, materia unui delicios și acidulat foileton literar. Să se noteze că nu discutăm aci valoarea laureaților. Cineva din presă cerea deunăzi să nu acordăm aceste premii naționale decât lui Eminescu — sau cam așa ceva. — Iată un criteriu pernicios. Fără să mai amintim că pe Eminescu, dacă ar trăi astăzi, nu l'am mai vedea în aceeași lumină în care-l vedem, după aproape patruzeci de ani dela săvârșirea lui din viață. Să nu împingem ipocriziile chiar până acolo.

Problema trebuiește simplificată. Să existe sau nu premii naționale de literatură? Să existe pentru că o sută de mii de lei, acordată poeziei sau prozei, în vreme ce picioarele foot-bal-iștilor și pumnii boxerilor cunosc încurajări cu mult mai mari, reprezintă cea mai modestă din recompense.

Total este să se năzuiască, chiar dacă nu se izbuteste, să se întretie, o formă de oarecare seriozitate, acestor premii.

Așa de pildă, se știe că un scriitor trebuie să vie înaintea altuia pe lista laureaților. Ei bine locul acela să nu-i poată fi luat dacă membrii din juriu nu sunt din același județ cu dânsul, sau, mai exact din același partid politic, când nu și din același guvern. Eliminarea politiceii — și, ce e mai trist, nu e vorba de o politică literară ci de politica de partid politic pur și simplu, — din juriile premiilor literare, iată singura soluție pentru a stabiliza valuta morală a acestor sute de mii lei literari.

Și pentru aceasta, socotim că singurul mijloc cuminte ar fi fost să se adopte din oficiu propunerea formulată de d-l Bogdan-Duică. Să se fi anunțat candidaturile și să se fi urmat, în publicistică, discuțiuni, la care am fi voit să-i vedem participând chiar și pe încriminați.

Ceeace nu s'a făcut. Sistemul lui „taci tu anul ăsta, că-ți vine rândul la anul”, oricât de comod, are nenunțate, nea-

junsuri, între cari o răbdare de 365 de zile, e cea mai mică floare la ureche.

Iată de ce și anul ăsta vom vedea săriind cine știe ce iepuri din cine știe ce tufșuri și vom ești că din nou agapa de sărbătorire a fost suprimată, din exces de pudoare.

Sunt rândurile scrise pentru trecutul nostru număr și cari printr'una din acele defavorizări a împrejurărilor, n'au avut loc în paginarea de Jota trecută. Vineri după amiaza juriul premiilor naționale se întrunea și decernă premiul de proză d-lui Ion Agârbiceanu, iar cel de poezie d-lui Cîcînat Pavelescu. De data aceasta juriul s'a răscumpărat.

Ion Agârbiceanu și Cîcînat Pavelescu cinstesc literele române și meritelor lor vom căuta să le consacram câteva rânduri în numărul nostru viitor.

Am fi putut deci să suprimăm rândurile scrise în ajun, temerile noastre nefiind împănite de data asta.

Am socotit totuși să dăm gândului curat și respectat spus, toate onorurile. Deși evitate, de-ocamdata, temerile trebuie să se ridice în fiecare an în ajunul decernării premiilor naționale.

Cu acest titlu le și păstrăm actualitatea. Trebuie să tindem către o decernă literară, pe care pretențiile din anul acesta au restabilit-o, pe care cele din anul viitor ar putea-o iarăși amenința, dar a căror neîntinere trebuie să intre în toate conștiințele.

POEZIA D-LUI ION PILLAT

EUROPE CENTRALE din Praga, în numărul său din 7 Mai 1927 scrie, sub semnătura **B. M.** (Basil Munteanu?) următoarele, despre poezia d-lui Ion Pillat:

În *Universul literar*, excelentă revistă românească, criticul Perpessicius analizează cu pătrundere ultima culegere de versuri ale poetului român Ion Pillat: **Biserica de altă dată**. E al șaptelea volum al acestui poet. Cantitatea, desigur, nu interesează; nu denotă mai puțin din partea poetului, remarcă cu justetă Perpessicius, foarte multă tenacitate în căutarea de sine.

Se surprinde, de-alungul celor șapte volume, o luptă neîntreruptă și de asemenea, o epurație lentă și sigură a temelor și procedeele literare care solicită rând pe rând, lira ezitantă a d-lui Pillat.

Izbândă poetului se presimte încă de multă vreme. Astăzi ea este desăvârșită. Parmasian pur în încoputurile sale, îndrăgostit exclusiv al formei, suferind chiar, în oare care măsură, atracția simbolismului francez, Pillat anunta încă dela al doilea volum, predilecția pentru temele tradiționaliste — peisagi, folklor, amintiri ale trecutului. De atunci, satul natal întreprime în delung visările poetului. O poezie de grație senină și de oară muzicalitate se cristaliză pe încetul în jurul acestor teme. Poetul atinge deseori adâncimi de sensibilitate și o expresie din cele mai ferice...

Așa poemul său **Acî sosi pe vremuri...** publicat imediat după război și care și astăzi mai e pe toate buzele. Amintire și prezent se confruntă în chip poetic și grație unor imagini precis desenate, fac cât se poate de pregnanță curgerea insensibilă a timpului. Ultimul volum al lui Pillat măturăseste aceeași călătuc și aduce în plus, o încercare foarte interesantă de adaptare lirică a unui întreg grup de legende populare, brodate în jurul Fecioarei Maria.

DIN SUMARUL
NUMERELOR VIITOARE

POEZII: A. Cotruș; Florica Mumuianu; Mihail Celarianu; G. Talaz, etc., etc.
PROZA: Liviu Rebreanu; George Dorul Dumitrescu; Sărmanul Klopstock; Ion Călugăru; I. M. Rașcu; V. V. Paraschivescu.

MENȚIUNI CRITICE:

IONEL TEODOREANU: LA MEDELENI (DRUMURI) vol. II
CONST. KIRIȚESCU: Istoria războiului pentru întregirea neamului, vol. II și III.
ELENA FARAGO: Nu mi-am plecat genunchii.
LUDOVIC DAUS: Drăceasca schimbare de piele, roman.
VASILE SAVEL: Seara a 13-a.
G. NICHITA: Evadări.
VASILE PARVAN: Cetica, etc. etc.
REVISTA REVISTELOR (bilunare), de **PEN-TAPOLIN**.

CĂRȚI NOUI

□ **E. LOVINESCU:** *Horățiu*, Satire și epistole, ed. „Ancora”, 1927, 224 pagini, lei 75.

GEORGE MAGHERU: *Tudor Ardeleanu*, dramă în 4 acte (din ciclul Latini la Dunăre), „Cultura Națională”, 1927, 154 pagini; lei 100.

SARINA CASSVAN-PAS: În țara trântorilor. Nișă, Nușă și Lăbuș; ed. „Ancora”-Benvenisti; 96 pagini; lei 35.

FRANZ GRILLPARZER: *Sappho* (tragedie în 5 acte, în versiune românească de Virgil Tempeanu, (Bibl. teatrului Nr. 1), ed. Săidman, Fălticeni; 118 pagini, lei 20.

ALEXANDRU RESMERITA: Discuțiuni privitoare la Limba Română, cu prilejul unui nou dicționar. Tipogr. Geniului (Cotroceni); 31 pagini; lei 15.

REVISTE

□ **VIATA LITERARA** No. 54 din această săptămână aduce următorul sumar:

Camil Petrescu: *Deci nu avem roman*, **Romulus Dianu:** *Premii academice*; **Okeanos:** *Domnul care și-a pierdut creierul*; **G. Bacovia:** *Epitaf*; **Zaharia Stancu:** *Rugă*; **Pompiliu Constantinescu** *Cezar Petrescu*; *Intunecare*; **Al. Bădăuț:** *Cărțile, etc., etc.*

□ GALERIA ARTEI:

A apărut revista de artă plastică, „Galeria Artei”, numărul 4, pe luna April 1927, cu reproduceri după tablouri de Tr. Biltiu-Dăncuș, G. Teodorescu-Romanați, Vera Veslovski Nițescu, Elena Babu și N. Grant.

Articole de d-nii: T. N. Paulian, N. Mihăescu și S. Tudorian.

